

mestne tradicije* ugajale v Ljubljani še danes in da bodo dobrodošla novost posebno diletantom po malih mestih. — Zalarjev prevod je vesten in točen ter se čita prav gladko; posrečena je tudi lokalizacija raznih malenkosti iz češkega življenja na slovenska tla.

Dr. V. Zupan

Anton Trstenjak, Pisateljsko podporno društvo v Ljubljani. Ob svoji petindvajsetletnici 1885—1910. V Ljubljani 1911. V. 8°. 70 str. Cena 1 K.

Pisateljsko podporno društvo v Ljubljani je letos dne 2. aprila proslavilo svoje petindvajsetletno delovanje s slavnostno akademijo. Za to svečano priliko je napisal društveni podpredsednik Ant. Trstenjak spomenico, ki nam pripoveduje, kaj je društvo namerjalo, storilo in doseglo v tej dobi „na polju dobrotelstva, književnosti, kulture, napredka in narodnega probujenja“ ter kako je sploh izvrševalo svoje narodne dolžnosti. Že l. 1872. se je na vabilo Dav. Trstenjaka ustanovilo „Društvo slovenskih pisateljev“, ki pa je kmalu prenehalo. Na poziv (dr. Jos. Vošnjaka se je l. 1885. osnovalo „Pisateljsko podporno društvo“ z namenom, „da podpira slovenske pisatelje in njih obitelji z denarno pomočjo“. V prvi dobi svojega delovanja je društvo prirejalo literarno zabavne shode, kjer so člani čitali svoje spise, ki so se večinoma v tisku objavili. Društvo je priredilo ali se vsaj udeležilo raznih narodnih slavnosti širom slovenske domovine in netilo s tem narodno zavest. V Ljubljani je priredilo slavnostni večer v spomin Jos. Jurčiču z zanimivim berilom Fr. Levca (18. marca 1886), praznovalo je tristoletni spomin Trubarjeve smrti, priredilo Trstenjakov spominski večer in slavilo Vošnjakovo sedemdesetletnico (1904); vzdalo je spominske plošče čbeličarju dr. Zupanu (1886), Miroslavu Vilharju (1888), Mat. Ravnikarju na Vačah (1890), J. Bleiweisu Pred škofijo v Ljubljani, kjer je mnogo let živel (1891), slikarjema Janezu in Juriju Šubicu v Poljanah (1896); s pomočjo dežele in mestne občine je postavilo v Ljubljani Val. Vodniku spomenik in začelo nabirati prispevke za Prešernov spomenik. S „Slov. Matico“ je društvo oskrbelo prenos Kopitarjevih kosti z Dunaja v Ljubljano. Pri Sv. Krištofu ima društvo svojo grobnico, v kateri počivajo sledeči pisatelji: Božidar Raič, Fran Levstik, Anton Raič, Ivan Železnikar, Fran Gestrin, Simon Rutar, Ivan N. Resman in Andrejčkov Jože. Te časti pa nista bila vredna — Kette in Murn!

Delovanje društva kaže izredno paradni značaj. Da bi vršilo z istim sijajem tudi svoj glavni namen, zato mu je primanjkovalo do zadnjih let zadostnih gmotnih sredstev. Največji podpornik društva je bil idealni Fran Gestrin; toda njegova zapuščina je postala društvena last šele po dolgoletni pravdi in je danes narasla nad 19.500 kron. V petindvajsetih letih je društvo razdelilo podpor v znesku 9159 kron 78 vin.; imena vseh podpirancev so zabeležena na str. 10. — Trstenjakova spomenica je na mnogih mestih prepletena z retoričnimi superlativi, kar je seveda v prigodnih spisih običajno. To svečano razpoloženje moti zadirčni ton nepotrebne polemike z društvom slovenskih časnikarjev in pa z onimi mlajšimi pisatelji, ki so si želeli „Pisateljsko podporno društvo“ — drugačno.

J. Š.

Dr. Jos. Tominšek, Ajdovski Gradec. Ponatis iz „Dom in Sveta“. Založila Katoliška bukvarna. Ljubljana, 1911. 8°. 27 str. Cena 30 v.

Ajdovski Gradec, „Črtomirovo lastnino“, poznamo že iz obširnega Mencingerjevega opisa (Lj. Zvon 1883); dr. Tominšek je zbral nekaj novega gradiva. V prvem delu razprave nam opisuje lego Ajdovskega Gradca tik ob železniški postaji Bohinjske Bistrice, s prelepim razgledom po Bohinju do jezera in dalje; tu se stekajo v zračni črti vse Bohinjske poti, torej je bil ta grič za trdnjavo jako primerna točka. V drugem delu dokazuje pisatelj, da je stala tu morda že v rimski

dobi trdnjava ali vsaj kaka večja stavba, kar nam kažejo razne izkopenine. Geolog in montanist Morlot je bil mnenja, da je bila v rimski dobi na vrhu železarna, P. Hicinger pa je trdil, da je Ajdovski Gradec identičen z rimsko naselbino Idunum, seveda brez znanstvenih razlogov. — Ime „Ajdovski Gradec“ je domačinom znano, in že l. 1820. ga je prof. Richter našel kot navadno narodno nazivanje. Končno pisatelj odločno zavrača Žigonovo alegorično razlago Prešernovega „Krsta“, kakor da bi bil Ajdovski Gradec „trdnjava Čbelice“.

Lisičar Matija, Pripovijesti. Zabavna knjižnica Matice Hrvatske. Svezak 314—315. U Zagrebu 1910. 8°. 123 str.

V tej knjigi je Lisičar, jeden mlajših hrvaških literatov, zbral devet stvari raznega obsega in razne vrednosti. Najboljši med njimi sta pač „Lopudska sirotica“ (32—50) in „Strah“ (62—82), ki pa je boljši v intermezzu z „gospodom Nikšo“ ko v drugih delih. Najboljše Lisičarjeve stvari so sicer že prinesle „Narodne Novine“ in „Vienac“, kjer je priobčil briljantno kritiko „Dubrovačke trilogije“. Te „povesti“ nam kažejo pisatelja, ki je — po raznih avanturah — postal pisatelj, pa piše svoje skice „in otio“, brez globlje psihologije, a z znaki, da jim je oče izobražen. Nobeni stvari, pa naj je še tako malenkostno obdelana, se ne more očitati, da je dolgotrajna. Njegov jezik nosi očitne znake dubrovniške, ne samo v dialogu, ampak tudi v epskih partijah, kar je za večino stvari zelo ugodno, da se označi njih lokalni kolorit. Zato se skoro kot disharmonija občutijo partije, v katerih se preko tega dubrovništva kažejo „hrvatizmi“, pač pod vplivom slovstvenega jezika. Pravcati zagrebški germanizem srečamo baš na prvi strani „Nas dvoje djece gradilo na to velike oči...“! Tudi sicer se opaža, da je pisatelj specifične dubrovniške tujke „hrvatiziral“ in jim s tem vzel učinkoviti lokalni kolorit, ki ga sicer skuša v svojem pripovedovanju ohraniti. — V celoti je Lisičar podal knjigo, ki se — z večjo ali manjšo naslado — lahko prečita, ki pa se, ne da bi zapustila globlje sledove, kmalu pozabi. V naših razmerah pa je to tudi nekaj vredno.

Dr. J. A. Glonar.

Bučar Franjo dr., Povijest hrvatske protestantske književnosti za reformacije. (Crtice iz hrvatske književnosti, V.) U Zagrebu. Izdala „Matica Hrvatska“. 1910. 246 + 10 str.

Dr. Bučar poroča v predgovoru, da se je „obratil... na vse najglavnejše knjižnice u Evropi, te... na taj način doznao skoro za sva nalazišta sačuvanih... hrvatskih protestantskih knjiga“ in nadaljuje: „Na taj način bilo mi je moguće sastaviti bar potpunu bibliografiju sviju izdanja hrvatskih reformatora, koja su izašla glagolicom, ćirilicom, latincicom i na talijanskom jeziku. Taj bibliografski dio nije medjutim sasvim točno unesen u ovu knjigu, jer je ona namijenjena mnogobrojnim čitaocima Matice Hrvatske, već sam ga obradio napose. U ovoj je knjizi samo historijate razvoja, osnutka, djelovanja i propadanja hrvatske protestantske tiskare u Urahu, a tako i sve, što se te tiskare tiče i što bi moglo i širu publiku zanimati.“

Ali pa ni obljubil pisatelj potem z naslovom morebiti preveč? Zgodovinar književnosti mora gledati na svoj predmet vendar z drugih stališč in stikati za drugačnimi momenti in sintezami, nego zgodovinar tiskarne! Zgodovinarju hrvatske protestantske književnosti predpisujeta logika in značaj predmeta poglavja, katerih nobenega ne sme izpustiti, ako hoče dobo po pravici oceniti, in diktirata mu razporedbo, ki je ne sme razdreti, ako hoče osvetliti, kako se je doba pripravljala, uveljavljala in prerajala.